

LINDA POUND

πώς μαθαίνουν τα παιδιά

Από τις θεωρίες μάθησης στην παιδαγωγική πράξη, απλά και κατανοητά

Linda Pound

ΠΩΣ ΜΑΘΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Από τις θεωρίες μάθησης στην παιδαγωγική πράξη,
απλή και κατανοητά

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Κωνσταντίνα Γεωργούλια, Χαρά Γιαννακοπούλου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Βασιλική Νίκα

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδειάς του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Βιβλία για εκπαιδευτικούς – Διδακτική Πράξη και Θεωρία

Linda Pound, *Πώς μαθαίνουν τα παιδιά. Από τις θεωρίες μάθησης στην παιδαγωγική πράξη, απλά και κατανοητά*

Linda Pound, *How children learn & How children learn 3*

Μετάφραση: Κωνσταντίνα Γεωργούλια (σελίδες 36-135), Χαρά Γιαννακοπούλου (σελίδες 10-35)

Επιμέλεια: Βασιλική Νίκα

Εικόνες εξωφύλλου: Φλώρα Κάβουρα

Υπεύθυνη έκδοσης: Υβόνη Καρύδη

Διορθώσεις: Ευαγγελία Δάλκου

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Φιλμ, ηλεκτρονικό μοντάζ: Γιώργος Κεραμάς

Copyright© MA Education Limited 2006 & 2009

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ (Εκδόσεις Πατάκη), 2014

How children learn: Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Practical Pre-School Books, A Division of MA Education Ltd, Λονδίνο, 2006

How children learn 3, Contemporary thinking and theorists: Πρώτη έκδοση στην αγγλική γλώσσα από τις εκδόσεις Practical Pre-School Books, A Division of MA Education Ltd, Λονδίνο, 2009

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Νοέμβριος 2016

KET 9183 ΚΕΠ 710/16

ISBN 978-960-16-5817-9

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΛΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 210.52.05.600, 801.100.2665, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚΑΤΑΣΤΗΜΑ: ΚΟΡΥΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ),

570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	8
Ιωάννης Κομένιος.....	10
Ζαν Ζακ Ρουσσό	13
Γιόχαν Πεσταλότσι	17
Ο Ζίγκμουντ Φρόυντ και οι ψυχαναλυτικές θεωρίες.....	23
Τζον Ντιούι.....	31
Ρούντολφ Στάινερ.....	36
Μαρία Μοντεσσόρι.....	41
Ζαν Πιαζέ.....	48
Λεβ Βιγκότσκι	55
Μπάροουζ Σκίννερ.....	60
Τζερόμ Μπρόνερ.....	65
Λόρις Μαλαγκούτσι	70
Πάουλο Φρέιρε	75
Χάουαρντ Γκάρντνερ	78
Έντουαρντ ντε Μπόνο	85
Λίλιαν Κατζ	89
Καρλ Ρότζερς.....	95
Μαθαίνοντας μέσα από το παιχνίδι	100
Έρευνα πάνω στην ανάπτυξη του εγκεφάλου.....	106
Συναισθηματική νοημοσύνη	112
Ζητήματα φύλου – εκπαιδεύοντας αγόρια και κορίτσια.....	117
Η μάθηση σε εξωτερικούς χώρους	123
Ηθική ανάπτυξη	130

Η διδασκαλία είναι τέχνη ή τεχνική; Με άλλα λόγια, ένας εκπαιδευτικός –και ειδικότερα για παιδιά των πρώτων σχολικών ετών– χρειάζεται τη θεωρία ή αρκεί απλώς να εμπιστευτεί το ένστικτό του και το «ταλέντο» του; Για ποιον λόγο χρειαζόμαστε σήμερα κάποιες θεωρίες μάθησης οι οποίες διατυπώθηκαν πριν από πολλές δεκαετίες, ενώ στο παρελθόν υπήρξαν πολλοί εκπαιδευτικοί που πέτυχαν σημαντικά αποτελέσματα και χωρίς αυτές;

Τελικά μας χρειάζεται η θεωρία στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη;

Είναι κοινή διαπίστωση ότι οι εκπαιδευτικοί πολλές φορές, προκειμένου να αντιμετωπίσουν καθημερινές παιδαγωγικές διαδικασίες, απομακρύνονται από τις επίσημες παιδαγωγικές και διδακτικές θεωρίες τις οποίες διδάχτηκαν κατά τη διάρκεια των ακαδημαϊκών σπουδών τους και καθοδηγούνται από προσωπικούς τρόπους προσέγγισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Αυτός ο δικός τους προσωπικός τρόπος προσέγγισης της διδασκαλίας όμως συνιστά μια έμμεση, μια λανθάνουσα, μια υποκειμενική μορφή θεωρίας.

Παλαιότερα, στους κύκλους των εκπαιδευτικών, αλλά και στην υπόλοιπη κοινωνία, κυριαρχούσε η αντίληψη ότι η διδασκαλία πρέπει να αντιμετωπίζεται αποκλειστικά και μόνον ως τέχνη και ότι τα μυστικά αυτής της τέχνης μεταβιβάζονται μόνο με την εξάσκηση. Επειδή όμως καλός μαθητής είναι ο κριτικός μαθητής, ικανός δάσκαλος είναι εκείνος ο οποίος κατέχει πέρα από τον δικό του τρόπο προσέγγισης και τα κριτήρια αξιολόγησης διαφορετικών απόψεων.

Το βιβλίο *Πώς μαθαίνουν τα παιδιά* συγκεντρώνει τους σπουδαιότερους θεωρητικούς της μάθησης καθώς και αναφορές στα σημαντικότερα ρεύματα που επηρέασαν την εκπαίδευση.

Ποιος αφορά αυτό το βιβλίο;

Το βιβλίο αυτό είναι γραμμένο με απλό και περιεκτικό τρόπο και απευθύνεται στους φοιτητές των παιδαγωγικών σχολών αλλά και στους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν ήδη και θα ήθελαν να θυμηθούν τα βασικά σημεία των θεωριών μάθησης.

Βασική δομή του βιβλίου

Το βιβλίο παρουσιάζει –με χρονολογική σειρά– τους σπουδαιότερους επιστήμονες, από διάφορα θεωρητικά πεδία, οι οποίοι συνέβαλαν με την έρευνα και τη σκέψη τους στην εξέλιξη της παιδαγωγικής και της διδακτικής καθώς και μερικά από τα βασικά παιδαγωγικά ζητήματα που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν τα παιδιά και ειδικότερα τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας.

Επιλέχθηκε η παρουσίαση με χρονολογική σειρά ώστε ο αναγνώστης να αποκτήσει ευκολότερα την αίσθηση της εξέλιξης των ιδεών και της επιρροής τους στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Για κάθε έναν από τους θεωρητικούς που παρουσιάζονται στο βιβλίο που κρατάτε στα χέρια σας εκτίθενται εκτός από τα κυριότερα βιογραφικά του στοιχεία οι βασικές αρχές της θεωρίας του και πώς αυτή εφαρμόστηκε στην πράξη. Επίσης, γίνεται αναφορά στον τρόπο με τον οποίο η θεωρητική σκέψη του καθενός επηρέασε την εξέλιξη της εκπαίδευσης, ενώ όπου υπάρχει δυνατότητα δίνονται περισσότερες πηγές για μελέτη.

Ελπίζουμε ότι το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου θα γίνει η αφορμή για τον αναγνώστη να αναζητήσει περαιτέρω πληροφορίες, εμβαθύνοντας ακόμα περισσότερο σε αυτό το συναρπαστικό πεδίο που λέγεται «μάθηση».

Βασιλική Νίκα,
εκπαιδευτικός, MA, PhD

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Ο Ιωάννης Κομένιος θεωρείται από πολλούς ο πατέρας της σύγχρονης εκπαίδευσης παρότι γεννήθηκε μόλις στα τέλη του δέκατου έκτου αιώνα. Οι ιδέες του και η φιλοσοφία του επηρέασαν έντονα τον τρόπο με τον οποίο βλέπουμε σήμερα τη μάθηση.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ

- 1592 Γεννιέται στη Μοραβία, σήμερα μέρος της Τσεχικής Δημοκρατίας, ως Γιαν Κομένσκι.
- 1638 Τον προσκαλούν να αναμορφώσει το σουηδικό εκπαιδευτικό σύστημα.
- 1658 Εκδίδει ένα από τα πρώτα εικονογραφημένα βιβλία για παιδιά με τίτλο *Ο εικονογραφημένος Κόσμος*.
- 1670 Πεθαίνει στο Άμστερνταμ.

Η Ζωή του

Ο Γιαν Άμος Κομένσκι γεννήθηκε στη Μοραβία το 1592, την ίδια περίπου εποχή με τον επιστήμονα Γαλιλαίο, τον ζωγράφο Ρέμπραντ και τον συγγραφέα Τζον Μίλτον. Οι τρεις τους υπήρξαν πολύ σημαντικές προσωπικότητες στο ξεκίνημα μιας εποχής που έγινε γνωστή ως ο Αιώνας της Λογικής, όπου άνθρωποι με φιλοπερίεργο πνεύμα αναζητούσαν αποδεικτικά στοιχεία για τα επιχειρήματά τους και συχνά απέρριπταν τις παραδοσιακές θρησκευτικές αντιλήψεις.

Ο Κομένιος –όπως έγινε γνωστός ο Κομένσκι με λατινοποιημένο το όνομά του– σπούδασε στο Πανεπιστήμιο της Χαϊδελβέργης, πριν γίνει επίσκοπος της Εκκλησίας της Μοραβίας. Πιστεύεται πως κάποιοι τον πλησίασαν με σκοπό να του προτείνουν να γίνει ο πρώτος πρόεδρος του Πανεπιστημίου του Χάρβαρντ, το οποίο ιδρύθηκε το 1636, αλλά αρνήθηκε λόγω των ταραχών στον χώρο της Εκκλησίας εκείνη την εποχή.

Το 1638 του προτάθηκε να αναμορφώσει το εκπαιδευτικό σύστημα της Σουηδίας – ρόλο τον οποίο ανέλαβε τελικά το 1642. Επίσης, κλήθηκε να γίνει μέλος μιας αγγλικής επιτροπής για την αναμόρφωση της παιδείας. Παρότι πήγε στην Αγγλία, ο εμφύλιος πόλεμος εμπόδισε την πρόοδο αυτής της αναμόρφωσης και έτσι έφυγε για τη Σουηδία.

Στο τέλος του Τριακονταετούς Πολέμου, το 1648, η Μοραβία προσαρτήθηκε στην Αγία Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Ο Κομένιος ηγήθηκε μιας μικρής ομάδας ατόμων που δε θέλησαν να πάνε στην εξορία στην Πολωνία παίρνοντας το μέρος της Καθολικής Εκκλησίας.

Πέθανε στο Άμστερνταμ το 1670, χωρίς να προλάβει να δει την επανεγκαθίδρυση της Εκ-

κλησίας της Μοραβίας. Ωστόσο, μετά τον θάνατό του, ο εγγονός του έγινε επίσκοπος και ηγήθηκε της ανανέωσης της Εκκλησίας.

Το συγγραφικό έργο του

Ο Κομένιος συνέγραψε περισσότερα από 150 βιβλία, κυρίως περί φιλοσοφίας και θεολογίας. Έγραψε ένα μυθιστόρημα με τίτλο *Ο Λαβύρινθος του Κόσμου*,⁽¹⁾ που συνδέθηκε με το έργο του Τζον Μπάνιαν *Η Πορεία του Προσκυνητή*. Το 1631 εξέδωσε ένα βιβλίο με τίτλο *Ανοιχτή Θύρα για τις Γλώσσες*, που ήταν σχεδιασμένο έτσι ώστε να βοηθάει τα παιδιά να μαθαίνουν λατινικά μέσα από τη δική τους μητρική γλώσσα. Επρόκειτο για μια σημαντική μεταστροφή στις διδακτικές προσεγγίσεις για την εκμάθηση των λατινικών, όπως ίσχυαν μέχρι τότε.

Αυτή την προσέγγιση την ανέπτυξε περισσότερο όταν το 1658 εξέδωσε ένα από τα πρώτα εικονογραφημένα βιβλία για παιδιά με τίτλο *Ο Εικονογραφημένος Κόσμος*. Αποτελούνταν από εικόνες και λέξεις τόσο στα λατινικά όσο και στη μητρική γλώσσα του παιδιού. Μεταφράστηκε στα αγγλικά το 1659.

Η θεωρία του

Ο Κομένιος πίστευε πως η εκπαίδευση ξεκινά πολύ νωρίς στην παιδική ηλικία και πρέπει να συνεχίζεται διά βίου. Έδινε μεγαλύτερη έμφαση στην αισθητηριακή εμπειρία έναντι της μάθησης διά της επανάληψης (παπαγαλίας) και υποστήριζε ότι έπρεπε να δίνονται επίσημες εκπαιδευτικές ευκαιρίες στις γυναίκες – ιδέα ασυνήθιστη για τον δέκατο έβδομο αιώνα.

Ίδρυσε έναν κλάδο της φιλοσοφίας που τον ονόμασε «πανσοφισμό». Πίστευε πως η γνώση ή η μάθηση, η πνευματικότητα και η συναισθηματική ανάπτυξη ήταν έννοιες αδιαχώριστες – μια ολιστική αντιμετώπιση της επιστήμης.

Από τη θεωρία στην πράξη

Ο Κομένιος είχε υψηλά ιδεώδη και έκανε λόγο για την εξέλιξη της σχολικής εκπαίδευσης μέσα από το παιχνίδι. Ελάχιστοι, αν όχι κανένας, είχαν ασχοληθεί με τη συγκεκριμένη προσέγγιση κατά τον δέκατο έβδομο αιώνα. Η έμφαση που έδωσε στις αισθήσεις αξιοποιήθηκε ευρέως μέσα από τη χρήση της εικονογράφησης στα βιβλία. Ωστόσο, εκείνη την εποχή αυτή η προσέγγιση ήταν πολύ ριζοσπαστική.

Η επιρροή του

Οι θεωρίες του Κομένιου άνοιξαν τον δρόμο για περαιτέρω εξελίξεις στην εκπαίδευση. Η κατανόηση της ανάγκης για μάθηση μέσω των αισθήσεων και η ολιστική προσέγγιση της εκπαίδευσης είναι ακόμα και σήμερα ακρογωνιαίοι λίθοι στη θεωρία της εκπαίδευσης.

Σχόλιο

Παρόλο που το έργο του Κομένιου χαρακτηρίζεται από διορατικότητα, απείχε πολύ απ' αυτό που ονομάζουμε σήμερα μαθητοκεντρική εκπαίδευση. Τα πιστεύω του περί ολιστικής εκπαίδευσης συμπεριελάμβαναν τις πνευματικές παραμέτρους της ανάπτυξης και των συναισθημάτων, αλλά όχι και τη σωματική ανάπτυξη.

Σημείωση

1. Διαδικτυακά διαθέσιμο στο www.comeniusfoundation.org/comenius.htm

Για περισσότερα δες:

www.comeniusfoundation.org

Σύνδεσμοι

Πεσταλότσι

Η ζωή του

Η μητέρα του Ζαν Ζακ Ρουσσό πέθανε όταν εκείνος ήταν μόλις μερικών ημερών κι έτσι την ανατροφή του ανέλαβαν ο πατέρας του και μια θεία του.

Στην ηλικία των δώδεκα ετών μαθήτευσε δίπλα σε έναν χαράκτη ο οποίος του φερόταν με βάνουσο τρόπο. Όταν έγινε δεκαέξι, το έσκασε. Για τα επόμενα δέκα χρόνια ταξίδευε και έμενε στη Γαλλία και στην Ιταλία. Στα δεκαοκτώ αποφάσισε να διδάξει μουσική, αλλά τα παράτησε όταν συνειδητοποίησε πως το επίπεδό του ήταν ελάχιστα ανώτερο απ' αυτό των μαθητών του. Η απόπειρά του να διδάξει δύο αγοράκια στη Λυόν το 1740 κράτησε λιγότερο από έναν χρόνο. Ωστόσο, η εμπειρία του αυτή τον έκανε να σκεφτεί πολύ αναφορικά με τη διαδικασία της εκπαίδευσης.

Το 1745 ξεκινά ο δεσμός του με την Τερέζ Λεβασέρ, με την οποία απέκτησαν πέντε παιδιά. Και τα πέντε δόθηκαν σε ορφανοτροφείο σχεδόν αμέσως μετά τη γέννησή τους – ενάντια στην επιθυμία της μητέρας τους, όπως λέγεται. Επίσης, λέγεται πως ο Ρουσσό μετάνιωσε γι' αυτήν την απόφαση αργότερα.⁽¹⁾

Ο Ρουσσό έγραψε πολλά βιβλία, αλλά αυτό που τον έκανε διάσημο στη Γαλλία ήταν ο *Αιμίλιος*. Οι γονείς πολύ συχνά έλεγαν πως ανέτρεφαν τα παιδιά τους «α λα Ζαν Ζακ» – κάτι που σήμαινε πως δε χρησιμοποιούσαν παραμάνες, πως τα έκαναν μπάνιο με κρύο νερό και τα έντυναν με ελάχιστα ρούχα, ώστε να είναι πιο κοντά στη φύση.

Ύστερα από τον θάνατό του, το 1778, πλήθος κόσμου απέτισε φόρο τιμής στον τάφο του.

ΛΙΓΑ ΛΟΓΙΑ

Ο Ελβετός φιλόσοφος Ζαν Ζακ Ρουσσό και το βιβλίο του *Αιμίλιος* επηρέασαν τις πρακτικές όσον αφορά την ανατροφή των παιδιών στη Γαλλία του δέκατου όγδοου αιώνα. Οι θεωρίες του Ρουσσό περί εκπαίδευσης εξακολούθησαν να επηρεάζουν τους θεωρητικούς και τους φιλοσόφους κατά τον δέκατο όγδοο και τον δέκατο ένατο αιώνα.

ΣΗΜΑΝΤΙΚΕΣ ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ

- 1712 Γεννιέται στη Γενεύη της Ελβετίας.
- 1724 Μαθητεύει δίπλα σε κάποιον χαράκτη.
- 1740 Γίνεται δάσκαλος στη Λυόν.
- 1745 Ξεκινά ο δεσμός του με την Τερέζ Λεβασέρ.
- 1762 Εκδίδει το βιβλίο *Αιμίλιος*.
- 1778 Πεθαίνει στην Ερμενονβίλ της Γαλλίας.

Το συγγραφικό έργο του

Ο Ζαν Ζακ Ρουσσό έγραψε μυθιστορήματα, αλλά και βιβλία για τη μουσική, τη φιλοσοφία και την πολιτική. Ο *Αιμίλιος* –το βιβλίο του για την εκπαίδευση– είναι ένα μείγμα μυθοπλασίας και φιλοσοφίας. Επίσης είναι ο συγγραφέας του βιβλίου με τίτλο *Το Κοινωνικό Συμβόλαιο*.

Η θεωρία του

Ο Ρουσσό περιέγραψε τους ανθρώπους ως «ευγενείς αγρίους». Πίστευε πως γεννιόμαστε αγνοί και καλοί και αποτελούμε μέρος της φύσης. Η φύση είναι εκείνη που κάνει τα παιδιά να αποζητούν αγάπη και βοήθεια, αλλά επειδή είναι αθώα, η βοήθεια αυτή δεν πρέπει να είναι επεμβατική. Έγραψε πως οι γονείς θα πρέπει να επιτρέπουν στα παιδιά να είναι παιδιά και να τιμούν την παιδική ηλικία. Επίσης πίστευε πως καλό είναι να ενθαρρύνονται η αυτάρκεια και η ανεξαρτησία στο παιδί.

Ο Ρουσσό πίστευε πως οι κυβερνήσεις πρέπει να εξασφαλίζουν την ελευθερία, την ισότητα και τη δικαιοσύνη. Ρόλος τους δεν είναι μόνο να επιτρέπουν στην πλειοψηφία να έχει τα ηνία, αλλά να δρουν έτσι ώστε όλοι –ακόμα και οι πιο αδύναμοι– να απολαμβάνουν προστασία.

Αυτή τη διαδικασία θα την υποστήριζε η εκπαίδευση καλλιεργώντας το καλό στους ανθρώπους. Όλοι πρέπει να μορφωνόμαστε για το καλό μας, όχι για την κοινωνία, η οποία, όπως έλεγε ο Ρουσσό, ήταν διεφθαρμένη.

Από τη θεωρία στην πράξη

Ο Ρουσσό δεν έκανε ποτέ πράξη τις θεωρίες του – ακόμα και τα ίδια του τα παιδιά τα έστειλε να ζήσουν σε ορφανοτροφείο. Ωστόσο, πολλοί γονείς στη Γαλλία του δέκατου όγδοου αιώνα επηρεάστηκαν από το έργο του Ρουσσό. Μέχρι τότε ήταν κοινή πρακτική για τα μέλη της γαλλικής κοινωνίας να εμπιστεύονται τα παιδιά τους σε παραμάνες και να τα φασκιώνουν τους πρώτους μήνες της ζωής τους. Αυτό άλλαξε. Κι άλλοι συγγραφείς και διανοητές καταδίκασαν τις πρακτικές αυτές, αλλά οι αλλαγές αποδόθηκαν κατά κύριο λόγο στον Ρουσσό.

Ο Ρουσσό πίστευε στην ελευθερία. Έγραψε, για παράδειγμα,⁽⁴⁾ πως «η μόνη συνήθεια που επιτρέπεται να έχει ένα παιδί είναι να μην έχει συνήθειες... Αν αντιστρέψετε τη συνήθη διαδικασία, σχεδόν πάντα θα επιτύχετε». Ενώ η ελευθερία περιελάμβανε την απελευθέρωση από τις φασκίες που περιόριζαν την κίνηση, κάποιες φορές εκλαμβάνονταν και ως προτροπή να ντύνονται τα παιδιά με πολύ ελαφρά ρούχα ακόμα και στη βαρυχειμωνιά.

Η επιρροή του

Ο Ρουσσό τόνισε τη σημασία της παρατήρησης. Έλεγε πως οι δάσκαλοι πρέπει να «αφιερώνετε αρκετό χρόνο στην παρατήρηση της φύσης, να παρακολουθείτε τον μαθητή σας αρκετά καλά πριν του απευθύνετε μια κουβέντα, να αφήνετε πρώτα το μικρόβιο του χαρακτήρα του να αποκαλυφθεί ελεύθερα».

Ενώ πολλές από τις θεωρίες του Ρουσσό φαίνονται κάπως προχωρημένες για την εποχή, κατάφερε να κάνει τον κόσμο να σκεφτεί διαφορετικά με ποιον τρόπο θα έπρεπε να διαπαιδαγωγούνται τα παιδιά. Η συμβολή του στην εκπαίδευση ίσως έχει περισσότερο να κάνει με την απελευθέρωση της σκέψης και με την ενθάρρυνση των ανθρώπων να λάβουν σοβαρά υπόψη τους και να δοκιμάσουν νέες ιδέες και πρακτικές.

Το 1778, ύστερα από τον θάνατο του Ρουσσό, η Μαντάμ ντε Σταλ, συγγραφέας και κοσμική του δέκατου όγδοου αιώνα, υποστήριξε πως ο Ρουσσό «είχε καταφέρει να επαναφέρει την ευτυχία στην παιδική ηλικία». ⁽⁵⁾ Χάρη στη δική της υποστήριξη το έργο του Ρουσσό κέρδισε μεγαλύτερη αξιοπιστία.

Την ίδια χρονιά ένας κριτικός στο Παρίσι έγραψε πως «τα μαλλιά πολλών παιδιών είναι απεριποίητα σε ενοχλητικό βαθμό... Τα παιδιά δεν ελέγχονται πια και ανεβαίνουν πάνω σου με λασπωμένα πόδια. Όταν επισκέπτεσαι τους γονείς τους, σε ξεκουφαίνουν με τη φασαρία που κάνουν και πάνω που ο πατέρας ή η μητέρα τους είναι έτοιμοι να σου απαντήσουν σε μια σοβαρή ερώτηση που τους απηύθυνες, επιλέγουν να απαντήσουν αντ' αυτού σε μια παιδιάστικη απορία που εξέφρασε το λατρεμένο τους τέκνο... Υπεύθυνος γι' αυτή την προκλητική, πεισματάρικη, θρασύτατη, αγενέστατη και υπεροπτική γενιά δεν είναι άλλος από τον *Αιμίλιο*». ⁽⁶⁾

Σχόλιο

Οι ορισμοί που χρησιμοποιεί ο Ρουσσό στο έργο του δεν είναι ξεκάθαροι, και πολλές φορές είναι δύσκολο να καταλάβεις τι εννοεί. Για παράδειγμα, λέει επανειλημμένα πως «οι πρώτες παρορμήσεις της φύσης είναι πάντα σωστές». ⁽²⁾ Ωστόσο, υποστηρίζει τη συγκεκριμένη θέση λέγοντας πως η συμπεριφορά που δεν είναι εγγενώς καλή δεν μπορεί να είναι και φυσική. Σύμφωνα με αυτή τη λογική, συμπεριφορές είτε κακές είτε κακόβουλες δεν αποτελούν κομμάτι της φύσης.

Η πεποίθησή του σε ό,τι αφορά τη σημασία της ελευθερίας ενισχύεται από το επιχείρημα πως αν ένα άτομο δε νιώθει περιορισμένο, τότε η ελευθερία του δεν παραβιάζεται. Για τον Ρουσσό «ο άνθρωπος νιώθει ελεύθερος όταν θέλει μονάχα ό,τι μπορεί να φτάσει». ⁽³⁾ Με άλλα λόγια, η αυτοπειθαρχία είναι η μόνη αληθινή ελευθερία.

Η κριτική που έχει ασκηθεί στο έργο του σχετίζεται κυρίως με το γεγονός πως οι ιδέες του δεν ήταν πρακτικές και μπορούσαν εύκολα να παρερμηνευτούν.

Σημειώσεις

1. J.-J. Rousseau, *Emile* (Dent and Sons, 1974). (Τα σχόλια προέρχονται από την εισαγωγή αυτής της έκδοσης του *Αιμίλιου*, η οποία γράφτηκε από τον P. D. Jimack.)
2. Βλ. εισαγωγή του Jimack, σελ xviii.
3. Βλ. εισαγωγή του Jimack, σελ xix.
4. Ο Jimack έχει συμπεριλάβει το συγκεκριμένο απόσπασμα από τον *Αιμίλιο* στη σελ. xviii της εισαγωγής του.
5. Ο Jimack έχει συμπεριλάβει το συγκεκριμένο απόσπασμα από τον *Αιμίλιο* στη σελ. xxv της εισαγωγής του.
6. Ο Jimack έχει συμπεριλάβει το συγκεκριμένο απόσπασμα από τον *Αιμίλιο* στη σελ. xxv της εισαγωγής του.

Για περισσότερα δεξ:

R. Wokler, *Rousseau: A Very Short Introduction* (Oxford University Press, 2001)

Σύνδεσμοι

Πεσταλότσι

Το βιβλίο *Πώς μαθαίνουν τα παιδιά – Από τις θεωρίες μάθησης στην παιδαγωγική πράξη, απλά και κατανοητά* απευθύνεται στους φοιτητές των παιδαγωγικών σχολών αλλά και στους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν ήδη και θα ήθελαν να θυμηθούν τα βασικά σημεία των θεωριών μάθησης.

Από τον Κορένιο και τον Ρουσσό μέχρι την Κατζ και τον Ρότζερς, παρουσιάζει τους σπουδαιότερους επιστήμονες, από διάφορα θεωρητικά πεδία, οι οποίοι συνέβαλαν με την έρευνα και τη σκέψη τους στην εξέλιξη της παιδαγωγικής και της διδακτικής, καθώς και μερικά από τα βασικά παιδαγωγικά ζητήματα που αφορούν τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνουν τα παιδιά και, ειδικότερα, τα παιδιά της πρώτης σχολικής ηλικίας.

Περιέχει επίσης μια επισκόπηση σύγχρονων θεμάτων, όπως η συναισθηματική νοημοσύνη, τα ζητήματα φύλου, η μάθηση σε εξωτερικούς χώρους.

Είναι ένα απαραίτητο εργαλείο για οποιονδήποτε μελετά την εκπαίδευση σε κάθε βαθμίδα και ένα ενδιαφέρον ανάγνωσμα για όσους εργάζονται με παιδιά.

«Η απόλυτη βίβλος των πρώτων σχολικών χρόνων: ένα ενδιαφέρον ανάγνωσμα, γεμάτο πληροφορίες, που δικαιοματικά διεκδικεί μία θέση ανάμεσα στα δέκα καλύτερα βιβλία για την εκπαίδευση».

Nursery Education PLUS Magazine

Η LINDA POUND είναι σύμβουλος προσχολικής αγωγής και συγγραφέας. Υπήρξε επικεφαλής παιδικού σταθμού, επιθεωρήτρια εκπαίδευσης, λέκτορας και υπεύθυνη προγραμμάτων προσχολικής αγωγής και προπτυχιακών προγραμμάτων. Είναι συνεργάτρια στα μεταπτυχιακά προγράμματα EYPS και NPQICL στο London Metropolitan University.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΕΠΙΣΗΣ

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ**
www.patakis.gr

ISBN 978-960-16-5817-9
Βοηθ. κωδ. μηχ/σης 09817

9 789601 658179